

MAGYAR PÆDAGOGIAI TÁRSASÁG.

Felolvasó-ülés 1902 okt. 18-án.

Jelen vannak: *Heinrich Gusztáv dr.* elnök, Böngérfi János, Ferenczy József, Groó Vilmos, Gyomlay Gyula, Gyulay Béla, Havas Gyula, Kemény Ferencz, Kovács János, Nagy László, Ónody Gusztáv, Szuppán Vilmos, Waldapfel János, Trájtler Károly, utóbbi mint jegyző. Több férfi és női vendég.

I. Elnök az ülést megnyitja. Sajnálattal jelenti, hogy a Társaságnak rendes tagjai közül a halál rövid időközben négyet ragadott el: Névy Lászlót, Mauritz Rezsőt, Heller Ágostot és Keleti-Gusztávot. A Társaság megbizza az elnökséget, hogy emlékük megörökítéséről — emlékbeszéd tartásával — gondoskodik.

II. *Waldapfel János dr.*: *«Egyetemeink szaporításáról»* — cím alatt olvasta fel értekezését.

A közgazdasági érdekek újabban elnyomják nálunk az érdeklődést a közművelődési kérdések iránt. Legfontosabb közművelődési kérdésünk is, mely előbb folytonosan foglalkoztatta kulturpolitikuskainkat, nyugszik egy idő óta. E kérdés az ország egyetemei szaporításának a kérdése, melyet némelyek — helytelenül — mint a harmadik egyetem kérdését emlegetnek. Az előadó már évekkal ezelőtt fejtegette a Magyar Pædagogiciában, majd a Budapesti Szemlében is azt a nézetét, hogy hazánknak 6—7 egyetemre, azaz 4—5 új egyetemre van szüksége. Ezt a tételt ma is fentartja, csak újabb érvekkel akarja támogatni. Alkalmat ad reá az az Emlékkönyv, melyet Kassa tanfőrfiai adtak ki a mult évben a kassai egyetem érdekében. Hogy egyetemeink szaporítása nemcsak közműveltségügyünk legégetőbb kérdése, hanem összes életkérdéseinknek egyik legfontosabbika, azt még mindig csak nagyon kevesen látják be nálunk. Általában nem érezzük eléggé közműveltségünk nagy hiányainak súlyát, épen mert nem vagyunk eléggé műveltek hozzá, hogy érezzük. Alkotmányos életünk helyreállítása óta mindenben sokkal erősebbek lettünk, de műveltségben és tudományban legkevésbé. A ki a 70-es évek napilapjait, folyóiratait, országgyűlési tárgyalásait és tudományos törekvéseit összehasonlítja a maiakkal, az nem fogja tagadhatni, hogy közműveltségünk csak igen csekély mértékben emelkedett, sőt igen jelentős ágaiban és elemeiben, mindenekelőtt mélység és eszmei lendület dolgában inkább hanyatlott. Az általános érdeklődés, tudomány, irodalom, történelem, philosophia iránt nem emelkedett és nem emelkedett a fentemlített tényezőkben, napilapokban, folyóiratokban és országgyűlési tárgyalásokban mutatkozó

tanultság, sőt az utóbbi — ebben kétség sem lehet — határozottan megfogyott. Megfogyott az érzék a műveltség, a szolid, tudományon alapuló műveltség iránt. Közműveltségünkben hiányzik az alaposság, a megbízhatóság, melyet egyesegyedül a tudomány adhat meg. Erős, mély tudomány kell nekünk egész közműveltségünk vezetésére és irányítására, különösen a szellemi tudományok területén, a nyelvre, irodalomra, történelemre, jogra, művészetre, vallásra vonatkozó tudás területein. Közműveltségünknek a magasságban, tudományos csúcaiban kell gyarapodnia és erősödni, hogy általánossá válhassék. Közműveltséget nem lehet alulról felfelé építeni nagy erőpazarlás és sokszoros sisyphusi munka nélkül. E tekintetben nagyon különböznek a közművelődési szükségletek a közgazdaságiaktól. Míg a közgazdasági téren a kis gazdasági existenciákat kell minden tekintetben támogatni, addig a közműveltség terén a magasabbrendű műveltség teremtésére kell minden lehető megtenni. A magasabbrendű műveltség önmagától megteremti az alsóbbrendűt is. Magasabbrendű műveltséget, azaz tudományt pedig nálunk másképen mint egyetemek szaporításával teremteni nem lehet. Meg kell teremteni tudományos téren az egészséges versenyt és egészséges ellenőrzést és ezt csak a tudományos munkásságnak minél erősebb decentralisatiójával lehet elérni. A ki tudományosságunk mai képét nézi, az minden tudományterületen találhat két-három embert, nem is mindig a legelsőket, intra muros, a két egyetem falain belül, de minden szakmában kétszer annyit e falakon kívül, elkeseredve és elfáradva, egy ideig küzdve és dolgozva, persze csak fél kézzel vagy néha csak egy ujjal, mert a másik fél kezük vagy ennél is több egy érdeklődésükhöz és hajlamaikhoz képest heterogen munkásságban emésztődik fel. Mire aztán valamelyik egyetemi katedrán kidől valamelyik régi jelesünk azoknak a gárdájából, kik még a 70-es években voltak tudományosságunk diszei, kétségbeesve keressük és sokszor nem találjuk azt, ki méltó volna arra, hogy utána jöjjön. De nemcsak fiatal tudósainknak hozzájuk méltó foglalkoztatása és nevelése, és így tudományos erőink fokozása és szaporítása érdekében van szükségünk új egyetemekre, hanem meglévő egyetemi tanáraink tudósmunkájának intenzívebbé és értékesébbé tételére is. Csak új egyetemek felállításával fejlődhetik az a verseny és kölcsönös ellenőrzés, mely a tudomány terén is szükséges és mely ma majdnem egészen hiányzik nálunk. Ha ez a verseny egyszer meglesz, akkor a vidéki egyetem tudása sokszor többet fog produkálhatni, mint a fővárosé — már azért is mert kevésbé fogják elvonni társadalmi, politikai és egyéb velleitások, mint a fővárosi tanárt. Az a tudomány pedig, melyet a vidéki egyetemek produkálni és fentartani fognak, nálunk nemcsak a közműveltség hatalmas eszköze, hanem fontos politikai és közgazdasági szerszám

is lesz. Fontos politikai szerszám, mert a nemzetiségi kérdés, nemzeti létünk e legfontosabb kérdésének megoldására kevés oly erős eszközünk van, mint közműveltségünknek, tudományunknak magas fokra emelése. Magyarosítani sem lehet alulról felfelé, hanem csak felülről lefelé. A vezetőket kell megmagyarosítanunk és ők majd megmagyarosítják a tömegeket. A vezetőket pedig csak magas közműveltség erejével tudjuk megmagyarosítani. Nemzetiségeink intelligenciájának éreznie kell a magyar közműveltség hatalmát, hogy ne kacsintgasson folytonosan idegen kulturákra. S ezt csak akkor fogja érezni, ha az illető nemzetiségi vidékekre magasan álló egyetemeket fogunk tenni, és ezen egyetemek katedráiba kiváló tudósokat ültetünk. Különösen a nemzetiségeket közelebbről érdeklő katedrákon kell a legkitünőbb erőket elhelyezni. A vidéki egyetemeknek gazdasági jelentőségük pedig már abban is volna, hogy megkönnyítsék a szülőknek gyermekeik felsőbb iskoláztatását, valamint abban is, hogy a főváros nem telnék meg annyi, a létért küzdő okleveles emberrel. Fontos volna az egyetemek szaporítása abból a társadalmi szempontból is, hogy az egyetemek szaporodásával a társadalom magasabb osztályai több helyen érintkeznének magukhoz hasonló társadalmi polcon álló közműveltségi munkásokkal, a mi okvetlenül csökkentené azt a nagymérvű közönyt, melyet társadalmunk tudományos és közműveltségi kérdések iránt mutat. A tulajdonképi pædagogiai szempontot vagyis magának a hallgatóságnak szempontját mellőzi az előadó, mivel ezt az említett emlékkönyv közleményei, különösen Takács Menyhért, Esterházy Sándor és Ráth Zoltán cikkei maguk is eléggé meggyőzően fejtegetik. Az előadó e tekintetben megelégszik azzal, hogy rámutat azokra a szomorú tanítási és tanulási viszonyokra, melyek a budapesti egyetemen vannak és a melyek első sorban a zsúfoltságból erednek. Hiába prédikálnak államférfiak és publicisták egyetemi hallgatóinknak: tanuljanak, fiatal véreim, — mikor nem gondoskodnak arról, hogy őket kellőképen taníthassák. — Kassa törekvése minden tekintetben megérdemli a legmelegebb pártolást.

Elnök: azt hiszi, hogy az előadó fejtegetéseéhez szívesen hozzájárul a Társaság, mert tényleg alig volna fontosabb kulturális feladat, mint egyetemeink számának szaporítása. Még *Ónody Gusztáv* szólt röviden az alsóbb néprétegek művelésének egyenlő fontosságáról. Elnök köszönetet mond az előadónak érdekes fejtegetéseierért.

III. Következett *Kemény Ferencz* felolvasása: «Az ambidextritőről» (lásd folyóiratunk jelen számában). Hozzászólnak a kérdéshez *Nagy László*, a ki fejlődéstani irányban óhajtana e tárgyban adatokat gyűjteni. A gyermekpsychologusok e kérdéssel sokat foglalkoznak s kísérleteket tettek a jobb és bal kéz között a természetesebb jelensé-

gek kipuhatolására. Arra az eredményre jutottak, hogy bizonyos tekintetben a jobb kéznek előnye van a bal fölött. Azt hiszi azonban, hogy adatokat gyűjteni nem a kormány van hivatva. Lesznek nálunk is, pl. orvosok, a kik adatokat fognak gyűjteni arra nézve, miért van a jobb kéz jobban kifejlődve a balnál és hogy lehet-e következése ennek a körülménynek az, hogy az egész baloldali szervezet vissza fog fejlődni. *Ferenczy József* szintén nem óhajtja, hogy a közoktatási kormány gyűjtse az adatokat. Azt várta inkább az előadótól, hogy ezt a kérdést elméleti alapon bonczolgatni fogja. Ő is szolgál adattal arra nézve, hogy a balogós öröklés útján jutott e testi tulajdonsághoz. Nem akarva tehát mindjárt az actió terére lépni: különösen azt nem óhajtáná, hogy ebben az ügyben a miniszterhez is felírjunk. Hagyjuk meg a kérdést egyelőre a discussió terén. *Előadó* köszönettel vette a felszólalók érdeklődését, tulajdonképen ez volt az ő célja, hogy illetékes körökben ezt az érdeklődést fölkeltse. Ő is méltányolja a felszólalók aggodalmait és szívesen beleegyezik, hogy beadott indítványának csakis az 1. pontja fogadtassék el. *Elnök* maga sem látja még idején valónak, hogy a kormány már most állást foglaljon e kérdésben. A Társaság elfogadja Kemény Ferencz előadónak tételei közül a következő 1. pontot: «Jól kidolgozott terv alapján indíttassék meg az ország összes iskoláiban a balogosságra és az ambidextriára vonatkozó adatoknak és megfigyeléseknek gyűjtése, melyet majdan ezeknek céltudatos feldolgozása kövessen». A Társaság egyúttal köszönetet mondott az előadónak.

IV. Titkár a következő kütagokat jelenti be: *Solymossy Endre*, *Nagy Elemér*, *Varga Dezső*, *Loruss Aladár* (Székely-Udvarhely); *Schuster Alfréd* (Rozsnyó); *Vajda Malvin* (Putnok); magyarizsépi *Isépi László*, *Koschowitz Gyula*, *Jablonkay Géza*, *Krausz Jakab dr.*, *Vértessy Dezső dr.* (Budapest); *Pálfi Márton* (Kolozsvár); *Sipos Andor*, *Kálnoky Domokos* (Makó).

Megválasztatnak. — Ezzel az ülés véget ér.

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

Balassa József, A magyar helyesírás szabályai szójegyzékkel. Iskolai használatra. Budapest, 1902, Franklin-Társulat. 33 l., ára 30 f.

Cs. Papp József dr., Gyakorlati olasz nyelvtan. A Stampfel-féle Tudományos Zseb-könyvtár 105. sz. füzete. Pozsony-Budapest, 1902. 75 lap, ára 66 f.

Fehér Joly, Kísérleti Fizika a középiskolák felsőbb osztályai számára. 8-dik kiadás; az 1899-iki tantervnek megfelelően átdolgozta *Szekeres Kálmán dr.* Budapest, 1902, Franklin-Társulat. 420 l., ára 5 K. 50 f.